

До історії стародавнього виробництва

В. І. Бідзіля, С. В. Паньков

ЗАЛІЗОДОБУВНЕ ВИРОБНИЦТВО НА ТЕРИТОРІЇ УКРАЇНИ ТА УГОРЩИНИ НА РУБЕЖІ I—II тис. н. е.

Від редколегії

Цей розділ журналу присвячено світлій пам'яті талановитого вченого Василя Івановича Бідзілі. Його наукові здібності проявилися у багатьох галузях археологічної науки. Зокрема, сучасні дослідження з історії Скіфії, ранніх слов'ян неможливо уявити без його праць.

На особливу увагу заслуговують дослідження Василя Івановича з історії стародавнього виробництва на території України. Очоливши 1977 р. спочатку сектор, а потім відділ фізико-хімічних методів досліджень археологічних матеріалів Інституту археології НАН України В. І. Бідзіля створив при ньому постійно діючу історико-технічну експедицію. Завдяки дослідженням експедиції, під його керівництвом на території України було відкрито багато унікальних пам'яток стародавнього виробництва і, зокрема залізодобування, окреслено основні етапи розвитку чорної металургії та металообробки — провідної галузі стародавнього ремісничого виробництва від киммерійсько-скіфських часів до доби Київської Русі.

Подана стаття, над якою Василь Іванович працював разом із співавтором, є яскравим свідченням його творчого наукового потенціалу, перерваного трагічним наслідком хвороби.

Досліджується один із типів залізодобування, поширений на території України та Угорщини, і зазначений авторами як Григорівка-«Ітола», існування якого свідчить про загальну традицію в розвитку технологічної культури обох народів в період раннього середньовіччя.

Рубіж I—II тис. н. е. відзначений важливими подіями як в історії сучасної України, так і Угорщини. Це був період становлення і розквіту двох могутніх ранньофеодальних середньовічних держав, що утворилися на їх територіях і мали спільний кордон, щільні економічні, культурні та політичні зв'язки, зміцнені династичними шлюбами.

Подібність фізико-географічних умов існування обох держав, осідлості побуту, яка забезпечувалася розвитком міської цивілізації та сільськогосподарським виробництвом її околиці, військова могутність, що спиралася на добре навчені та озброєні королівські та великокнязівські дружини, визначали і вимагали належного рівня розвитку ремісничого виробництва, основою якого були видобування й обробка сиродутного заліза.

Вивчення залишків стародавньої чорної металургії як на території сучасної України, так і Угорщини, свідчить про високий рівень розвитку залізодобування і залізобробки на рубежі I—II тис. н. е.¹. Серед цих залишків, досліджених археологічними розкопками, особливо увагу привертають металургійні центри поблизу с. Григорівки Могилів-Подільського району Вінницької обл., м. Шомоді-фойш (Somogifaisz) області Шомоді (Somogy) у Західній Угорщині*, с. Кренище Києво-Святошинського району Київської обл.².

* Угорські дослідники позначили цей тип залізодобування як «Ітола» (за знахідкою поблизу цього пункту).